«Yechim izlab»

— sinflararo bellashuv ssenariysi

Matematika — fan kechasi, bayram va bellashuv

7–9-sinf jamoalari uchun

Davomiyligi: 45–50 daqiqa atrofida

Bu ssenariy sinflararo matematika bellashuvi bo‘lib, 45–50 daqiqa atrofida davom etadi. Tezkor hisob, hayotiy masalalar, mantiq zanjiri, tarix-qoida savollari va yakuniy yuza masalasi yechimi bilan berilgan.

Agar ssenariy foydali bo‘lsa, uni hamkasblaringiz bilan o‘qituvchilar guruhlarida ham ulashing. Bayram va tadbirlar uchun yana ko‘plab ssenariylarni baxtiyor.uz saytidan topishingiz mumkin.

Shu to‘plam sahifasi: https://baxtiyor.uz/matematika-ssenariy/

«Senariylar to‘plami» bo‘limi: https://baxtiyor.uz/oqituvchilar-uchun-hamma-narsa/senariylar-to-plami/

«Yechim izlab» — sinflararo bellashuv ssenariysi

MAQSAD

7–9-sinf o‘quvchilarining hisoblash, mantiq va hayotiy masalalarni yechish ko‘nikmalarini bellashuv orqali mustahkamlash; jamoada maslahatlashish va vaqtni to‘g‘ri taqsimlashni o‘rgatish; matematika tarixidagi ishonchli faktlar bilan qiziqishni kengaytirish.

ISHTIROKCHILAR

Boshlovchi, hakam (matematika o‘qituvchisi), uch jamoa (har birida 4 o‘quvchi), muxlislar, doskaga ball yozuvchi yordamchi.

JIHOZLAR

Uchta stol, jamoa lavhalari («Meridian», «Algoritm», «Zij» — nomlarni o‘zgartirish mumkin), doska yoki ekran, taymer, qo‘ng‘iroqcha, qog‘oz va ruchka, kalkulyatorsiz ishlash sharti, savol kartochkalari, oddiy esdaliklar (chizg‘ich, daftar, yorliq).

TADBIR REJASI

Ochilish va qoidalar — 5 daqiqa. 1-tur: «Tezkor hisob» — 7 daqiqa. 2-tur: «Hayotiy masala» — 10 daqiqa. 3-tur: «Mantiq zanjiri» — 8 daqiqa. 4-tur: «Tarix va qoida» — 8 daqiqa. 5-tur: «Yakuniy masala» — 6 daqiqa. Taqdirlash — 4 daqiqa. Jami: 45–50 daqiqa atrofida.

O‘QITUVCHI UCHUN ESLATMA

Kalkulyator ishlatilmaydi, lekin qog‘ozga yozish mumkin. Masalalarni sinf dasturiga moslang: 7-sinf uchun sonlarni soddalashtirish, 9-sinf uchun bittasini murakkablashtirish mumkin. Javobni e‘lon qilishdan oldin yechim yo‘lini qisqa ko‘rsating — faqat ball emas, tushunish ham muhim. Musiqa tavsiyasi: ochilishda qisqa tantanali kuy, turlar orasida 10 soniyalik fon, vaqt tugashida gong. Bahsli javobda hakam doskada yechimni yozadi.

TADBIRNING BORISHI

(Qisqa tantanali kuy. Jamoalar joylariga o‘tiradi.)

Boshlovchi: Assalomu alaykum, aziz o‘quvchilar, hurmatli ustozlar! Bugungi bellashuvning nomi — «Yechim izlab». Bu yerda shoshilish emas, to‘g‘ri yo‘l qadrlanadi.

Hakam: Qoidalar. 1-turda har bir to‘g‘ri javob — 1 ball, vaqt — 15 soniya. 2–4-turda to‘g‘ri javob — 3 ball, yechim yo‘lini tushuntirish — qo‘shimcha 1 ball. Noto‘g‘ri

javob ball olib tashlamaydi. Yakuniy masala — 5 ball. Bahsli paytda so‘nggi so‘z hakamniki.

Boshlovchi:

Jamoalar: «Meridian», «Algoritm» va «Zij». Omad!

1-LAVHA. 1-TUR. «TEZKOR HISOB»

Boshlovchi: Og‘zaki hisob. Men misolni aytaman, jamoa 15 soniya maslahatlashib, kapitan orqali javob beradi.

(Misollar.)

— 25 × 4. (100)

— 144 : 12. (12)

— 15^2. (225)

— 3/4 qismi 36 ga teng bo‘lgan son. (48)

— $2^3 + 3^2$. (17)

— 0,5 × 18. (9)

— 120 ning 25 foizi. (30)

— (−6) + 14. (8)

Hakam: Tez hisob — yaxshi odat. Lekin keyingi turda shoshmasdan o‘qing.

2-LAVHA. 2-TUR. «HAYOTIY MASALA»

Boshlovchi: Har bir jamoa o‘z masalasini oladi. Yechishga 2 daqiqa, keyin doskada qisqa tushuntirish.

1-masala

Bir maktab sayohatiga 3 ta avtobus kerak. Har birida 28 ta o‘rindiq bor. Safarga 74 ta o‘quvchi va 5 ta ustoz chiqadi. Joy yetadimi? Agar yetasa, nechta o‘rindiq bo‘sh qoladi?

Javob: 3 × 28 = 84 joy. Yo‘lovchilar 79 ta. Joy yetadi, 5 ta o‘rindiq bo‘sh qoladi.

2-masala

Bir to‘g‘ri to‘rtburchakli bog‘ning uzuni 12 metr, eni 8 metr. Uni to‘rt tomonlama panjara bilan o‘rash kerak, darvoza uchun 2 metr joy ochiq qoladi. Necha metr panjara ketadi?

Javob: Perimetr 2 × (12 + 8) = 40 metr. Darvoza 2 metr. Kerak: 38 metr panjara.

3-masala

Bir daftar 4 000 so‘m, qalam 1 500 so‘m. 3 ta daftar va 2 ta qalam uchun 20 000 so‘m berildi. Qaytim necha so‘m?

Javob: 3 × 4 000 + 2 × 1 500 = 15 000. Qaytim: 5 000 so‘m.

Boshlovchi: Agar vaqt qolsa, muxlislar uchun qisqa savol: 2 soat 15 daqiqa — necha daqiqa? Javob: 135.

3-LAVHA. 3-TUR. «MANTIQ ZANJIRI»

Boshlovchi: Bu turda faqat hisob emas, tartib va mantiq ham kerak.

(Savollar.)

— Qatorni davom ettiring: 2, 6, 12, 20, 30, ... (42. Farqlar: 4, 6, 8, 10, keyingisi 12.)

— Soat 3:00 da mil orasidagi burchak 90 daraja. 6:00 da-chi? (180 daraja.) 12:00 da-chi? (0 daraja, millar ustma-ust.)

— Bir taqvim haftasida matematika dushanba, chorshanba va juma kunlari bo‘ladi. Chorshanba ta‘til bo‘lib, o‘sha dars shanbaga ko‘chirilsa, o‘sha hafta matematika necha kunda qoladi? (Uch kunda: dushanba, juma, shanba.)

— 1 dan 9 gacha sonlar yig‘indisi 45. Shu yig‘indining o‘rta arifmetigi qancha? (5, chunki 45 : 9 = 5.)

4-LAVHA. 4-TUR. «TARIX VA QOIDA»

Boshlovchi: Endi qoida va tarix. Qisqa, aniq javob kutamiz.

(Savollar.)

— Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy ismidan qaysi xalqaro atama kelib chiqqan? (Algoritm. «Al-jabr» asaridan esa «algebra» so‘zi.)

— To‘g‘ri burchakli uchburchakda $a^2 + b^2 = c^2$ qoidasi qanday nomlanadi? (Pifagor teoremasi.)

— Uchburchakning ichki burchaklari yig‘indisi necha daraja? (180.)

— Aylana uzunligi qanday formula bilan topiladi? ($2\pi r$ yoki πd.)

— Mirzo Ulug‘bek Samarqandda qanday ilmiy inshoot qurdirgan? (Rasadxona.)

— Kvadratning barcha tomonlari va burchaklari qanday? (Tomonlari teng, burchaklari to‘g‘ri, 90 daraja.)

1-o‘quvchi (she‘r):

Raqamlarning yordamida to‘rtta amal,
Daftaringda yozilganday KARRA bo‘lar.

Tegirmonda don-dunlarni tortib koʻrsang,
Maydalanib un boʻlar, ZARRA boʻlar.

(Tursunboy Adashboyev, «Beshta arra» sheʻridan)

5-LAVHA. 5-TUR. «YAKUNIY MASALA»

Boshlovchi: Barcha jamoalarga bitta masala. 2 daqiqa. Javobni qogʻozga yozib, bir vaqtda koʻtarasiz.

Masala

Kvadrat bogʻning tomoni 15 metr. Uning tashqarisidan atroflab, eni 1 metr yoʻlak quriladi. Yoʻlakning yuzasi necha kvadrat metr?

Yechim: Tashqi kvadratning tomoni 15 + 1 + 1 = 17 metr. Yuzalar ayirmasi: 17 × 17 − 15 × 15 = 289 − 225 = 64 kvadrat metr.

Hakam (doskada koʻrsatadi): Yoʻlak bogʻning tashqarisida boʻlgani uchun har tomonga 1 metrdan qoʻshiladi. Shu yerni unutmaslik kerak.

YAKUN

Boshlovchi: Ballar hisoblandi. Gʻolib — [jamoa nomi]! Lekin bugun yechim izlagan har bir jamoa yutdi.

Hakam: Ikkinchi va uchinchi oʻrin ham munosib kurashdi. Xatolaringiz — keyingi darsning mavzusi boʻlsin, uyalish uchun emas.

(Esdaliklar topshiriladi. Barcha jamoalar olqishlanadi.)

2-oʻquvchi (sheʻr):

Zakovat – insonni buyuk etgan kuch,
Ulugʻlik – ezgulik boʻlgan tafakkur.
Tuygʻular tungamas, oydinlikka oʻch
Yaxshilik qoldirmoq — sunnat, tashakkur.

(Xurshid Nurullayev, «Zakovat – insonni buyuk etgan kuch» sheʻridan)

Boshlovchi: Aziz doʻstlar! Ertaga ham bir masalani shoshmasdan, tartib bilan yechib koʻring. Bellashuvimiz yakunlandi. Barchangizga rahmat!

(Olqish kuyi. Jamoalar surat tushadi.)

TADBIRDAN KEYIN

Yechimlar yozilgan varaqni matematika xonasi devoriga 2–3 kunga osib qoʻying, qatnashmagan sinflar ham koʻrsin. Keyingi darsda shu masalaning teskari holatini

bering: yo‘lak bog‘ning ichkarisida bo‘lsa, ichki tomon 13 metr, yuza $15^2 - 13^2 = 225 - 169 = 56$ kvadrat metr. Tashqi va ichki yo‘lakni solishtirish tushunchani mustahkamlaydi.